

Politik Ekonomik Kuram
Dergi Web Sitesi: <http://dergipark.gov.tr/pek>

Kamu Harcamalarının Ekonomik Büyüme ve İşsizlik Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkeleri Örneği

Ahmet KAMACI¹

Hazal KILIÇ²

Makale Bilgileri

Makale Geçmişi:

Makalenin Yüklendiği Tarih: 01.04.2019

Makalenin Kabul Edildiği Tarih: 15.06.2019

Anahtar Kelimeler: Kamu harcamaları, ekonomik büyüme, işsizlik, nedensellik analizi.

---

¹ Dr.Öğr. Üyesi; Bartın Üniversitesi İİBF İktisat, akamaci@bartin.edu.tr

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Bartın Üniversitesi İİBF İktisat, hazalkilic58@gmail.com

Özet

Liberalleşen dünyada kamu kesiminin ağırlığı azalsa da halen önemini korumaktadır. Kamu harcamaları, ekonomik büyüme ve işsizlik gibi makroekonomik değişkenleri etkilemektedir. Gerek Wagner ve Keynes hipotezlerinde gerek Klasik yaklaşımda bu etkiler belirlenmiştir. Bu doğrultuda, bu çalışmada 17 OECD ülkesinde 1996-2015 dönemi için kamu harcamalarının ekonomik büyüme ve işsizlik üzerindeki etkisi panel veri analiziyle test edilmiştir. Bu kapsamda serilere panel birim kök testleri uygulanmıştır. Seviyesinde durağan çıkan serilere panel nedensellik testi uygulanmıştır. Yapılan nedensellik analizinde kamu harcamaları ile büyüme ve işsizlik arasında çift yönlü bir nedensellik tespit edilmiştir. Çıkan bu sonuçlar Wagner ve Keynes hipotezlerini doğrulamaktadır.

The Impact of Public Expenditures on Economic Growth and Unemployment: The OECD Countries Example

Abstract

Even if the weight of the public sector is reduced in the liberalized world, it still maintains its importance. Public expenditures affect macroeconomic variables such as economic growth and unemployment. Both the Wagner and Keynes hypotheses and the Classical approach have identified these effects. Accordingly, in this study, the impact of public expenditures on economic growth and unemployment for the period 1996-2015 in 17 OECD countries was tested by panel data analysis. In this context panel unit root tests have been applied on the series. Panel wise causality test was applied to the series which were stationary at the level. In the analysis of causality made, a bi-directional causality among public spending and growth and unemployment has been determined. These results confirm the Wagner and Keynes hypotheses.

Key words: Public expenditures, economic growth, unemployment, causality analysis.

1.Giriş

1929 Büyük Buhranından sonra kamu harcamalarındaki artışlar nedeniyle bu konuyla ilgili çalışmaların sayısı giderek artmış ve birbirinden farklı sonuçlar elde edilmiştir. Keynes, 1929 ekonomik krizini efektif talep yetersizliğine bağlamaktaydı ve bunun için de toplam talebi arttırıcı politikalar çerçevesinde kamu harcamalarının arttırılmasını öngörmekteydi. 2.Dünya Savaşından sonra da devletin aktif olarak uygulayacağı para ve maliye politikalarının önemi bir kez daha vurgulanmıştır. Yaşanan stagflasyonla beraber devlet müdahalesi tartışılır hale geldi ve kamunun ağırlığı azalmıştır. 1980’lerin sonrasında ise, liberalleşmeyle beraber kamu sektörünün ekonomideki payının azaltılması gereği vurgulanmış fakat bu dönemden sonra kamu harcamalarında önemli ölçüde artışlar yaşanmıştır. Günümüzde yaşanan liberalleşme süreciyle beraber piyasa ekonomisi aracılığıyla refah artışı öngörülse de kamu harcamalarındaki artış yine devam etmiştir. Ancak toplumsal refah artışının yanında ekonomik refah da önemlidir. Ekonomik refahın sağlanabilmesi için de tam istihdama yaklaşılması ve işsizliğin azaltılması temel göstergelerdendir.

Kamu sektörü ekonominin motor gücüdür. Yatırımlar vasıtasıyla büyüme ve kalkınmanın sağlanabilmesi için kamu sektörünün rolü çok önemlidir (Ram, 1986:191). Gelişmiş ülkelerde kamu kesiminin ağırlığı azalarak özel sektör aracılığıyla büyüme ve istihdam politikaları öngörülürken, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde birçok mal ve hizmet kamu kesimi tarafından sunulmakta ve kamunun ağırlığı devam etmektedir.

Kamu harcamalarının büyümeye etkisi akademik literatürde Wagner ve Keynes Yaklaşımı olarak 2 perspektifte incelenmektedir. Wagner Kanununda, ekonomik büyümedeki artış kamu harcamalarını arttırmakta ve nedenselliğin yönü büyümeden kamu harcamalarına doğrudur. Keynes Yaklaşımında ise, kamu harcamalarındaki artış çarpan etkisiyle ekonomik büyümeyi arttırmakta ve nedenselliğin yönü kamu harcamalarından büyümeye doğrudur. Kamu harcamaları ile işsizlik ilişkisinde de Klasik Yaklaşım ve Keynesyen Yaklaşım olarak iki görüş bulunmaktadır. Klasik yaklaşımda, kamu harcamalarındaki artışın ekonomik büyümeyi azaltarak işsizliği arttırdığı; Keynesyen yaklaşımda ise, kamu harcamalarındaki artışın işsizliği azaltacağı savunulmaktadır.

Bu çalışmada temel amaç, kamu harcamalarının büyüme ve işsizliğe etkilerini panel veri analiziyle incelemektir. Bu kapsamda, bu çalışmada ilk olarak kamu harcamaları, büyüme ve işsizlik arasındaki ilişki Wagner ve Keynesyen Yaklaşım temelinde ele alınmış, sonrasında konuyla ilgili literatür taramasına yer verilmiştir. Daha sonrasında analiz kapsamındaki OECD ülkeleri ve Türkiye’ye ait kamu harcamalarının boyutu belirlenerek, 17 OECD ülkesinde 1996-2015 dönemine ait veriler panel veri analiziyle test edilmiştir. Bu çerçevede, ilk olarak değişkenlerin durağanlığının tespiti için panel birim kök testleri uygulanmış, daha sonra ise panel nedensellik testi çerçevesinde ilişkinin yönü belirlenmiştir.

2.Kavramsal Çerçeve ve Literatür Taraması

Ekonomik büyüme belirli bir zaman içinde milli gelirden oluşan reel artış anlamına gelmektedir. Klasik büyüme teorisi, geçici bir büyüme öngördüğünden dolayı Solow’un öncülüğündeki Neoklasik büyüme modeli ön plana çıkmıştır. Ancak Neo-Klasik model, teknolojiyi dışsal kabul ettiği için yetersiz kalmış ve bu kapsamda 1980’lerden sonra içsel büyüme modelleri ortaya çıkmıştır.

İçsel büyüme modellerinin ortak özelliği, faktörlerin artan getiriye sahip olmasıdır. Barro, içsel büyüme modellerini, üretimi ve faydaları etkileyen vergilendirilmiş kamu harcamalarını içerecek şekilde genişletmiştir. Böylece verimli kamu harcamalarının tasarrufları ve ekonomik büyümeyi arttırdığını, ancak daha sonra büyümeyi azalttığını savunmaktadır (Barro, 1990:103-104). Easterly ve Rebelo ise, gelişme seviyesi ile mali yapı arasındaki güçlü yapıya işaret etmiştir. Nedenselliğin kamu altyapı yatırımlarından büyümeye doğru olduğunu savunmuş vergilendirmenin etkilerinin ampirik olarak izole edilmesinin zorluğuna vurgu yapmıştır (Easterly ve Rebelo, 1993:1).

Kamu harcamaları ve büyüme ilişkisi 1929 ekonomik krizinden sonra oldukça önem kazanmıştır ve bu konuyla ilgili ele alan çalışmaların sayısı 19.yüzyılın ikinci yarısından sonra giderek artmıştır. 1929 krizinden sonra Keynesyen politikalar çerçevesinde uygulanan devlet müdahaleciliği ve bu çerçevede maliye politikasının önemli bir aracı olan kamu harcamalarının artması sürdürülebilir bir ekonomik büyüme sağlamıştır. Artan kamu harcamaları efektif talep

yetersizliğini ortadan kaldırarak üretimi ve istihdamı arttırmış ve çarpan etkisiyle ekonomik büyüme artmıştır.

Literatürde kamu harcamaları ve büyüme ilişkisi Adolph Wagner’in öncülüğündeki Wagner Kanunu ve John Maynard Keynes doğrultusundaki Keynesyen yaklaşım olarak iki yaklaşımla ele alınmaktadır.

Wagner’in 1883’te yaptığı çalışma kamu harcamaları ile büyüme arasındaki ilk özgün çalışmadır. Wagner, kamu harcamalarındaki artışın tesadüfi olmadığını, büyümedeki değişime karşı oldukça hassas olduğunu savunmuştur. Milli gelir artışı kamusal faaliyetlerinin kapsamının geliştirerek kamu harcamalarının artmasına sebep olacaktır (Oktayer, 2011:263-264). Hatta kamu harcamalarındaki artış milli gelir artışından daha hızlıdır. Toplumların kamudan beklentileri arttıkça kamu harcamalarındaki artış kaçınılmaz olacaktır ve devlet de harcama yapacaktır (Işık ve Alagöz, 2005:66). Keynesyen yaklaşımda ise, kamu harcamalarındaki artış çarpan etkisiyle ekonomik büyümeyi arttırırken; Wagner Kanununda ekonomik büyümedeki bir artış kamu harcamalarını arttırmaktadır ve kamu harcamaları ekonomik büyümeye karşı oldukça duyarlıdır (Oktayer ve Susam, 2008:148). Keynes’e göre kamu harcamaları, kısa dönem dalgalanmaları düzeltebilecek ve büyümeyi sağlayabilecek bir politika aracı olarak görülmektedir. Ayrıca kamu harcamalarındaki artış ekonomik büyüme için sonuçtan ziyade temel bir nedendir (Gül ve Yavuz, 2011:75).

Diğer değinilecek konu ise kamu harcamaları ve işsizlik arasındaki ilişkidir. Kamu harcamalarının işsizliğe etkisi iki farklı yaklaşım tarafından belirlenmektedir. Bunlar, Klasik ve Keynesyen yaklaşımdır.

Klasik yaklaşım, kamusal harcamaların ve müdahalelerin fiyatları arttırarak kaynak dağılımını bozduğunu, bunun da ekonomik büyümeyi azaltarak işsizlikte artışlara yol açacağına vurgu yapmaktadır. Keynesyen yaklaşımda ise, harcamaların talep arttırıcı yönü olduğunu ve bu yönüyle işsizliği azaltıcı etkileri olduğu belirtilmektedir (Özügurlu, 2005: 72-73). İstihdam üzerine uygulanabilecek en önemli politika ise maliye politikasıdır. Bir ekonomideki makro iktisadi amaçların en önemlisi tam istihdamı sağlamak ve işsizliği en düşük düzeylere

çekmektir. Bu amaçları gerçekleştirebilmek için en uygun kamu harcamaları türü ise yatırım harcamalarıdır.

Kamu harcamalarının ekonomik büyüme ve istihdama etkisi, akademik literatürde oldukça fazla çalışılan konulardan biridir. Ele alınan ülkelerin ya da yılların farklı olması ve kamu harcama türlerinin farklılığından dolayı ampirik çalışmalarda farklı sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Tablo 1’de 21 farklı çalışmanın sonucu verilmiştir.

Tablo 1: Kamu Harcamaları, Ekonomik Büyüme ve İşsizlik İlişkisi İçin Literatür Taraması

Yazar(lar)	Ülke(ler)	Yöntem	Değişkenler	Sonuç
Ram (1986)	115 ülke (1960-1980)	EKK	Büyüme ve kamu yatırım harcaması	Kamu yatırım harcamaları büyümeyi arttırmaktadır.
Barro (1991)	98 ülke (1960-1985)	Havuzlanmış kesit/zaman serisi	Kişi başı GSYİH, reel GSYİH ve kamu tüketimi	Ekonomik büyüme ile kamu tüketimi arasında negatif ilişki vardır.
Yamak ve Küçükale (1997)	Türkiye (1950-1994)	Eşbütünlüşme ve nedensellik testi	Büyüme ve kamu harcaması	Büyümeden kamu harcamalarına doğru tek taraflı nedensellik vardır.
Kolluri vd. (2000)	G7 ülkeleri (1960-1993)	Panel eşbütünlüşme ve nedensellik testi	Kamu harcamaları ve GSYİH	Kamu harcamaları ekonomik büyümeyi arttırmaktadır.
Chang (2002)	6 ülke (1951-1996)	Panel eşbütünlüşme ve nedensellik testi	Kamu harcamaları ve reel GSYİH	Ülkelerin büyük çoğunluğunda değişkenler birbirini pozitif etkilemektedir.
Günalp ve Gür (2002)	34 ülke (1979-1997)	Panel EKK	Kamu harcamaları ve GSYİH	Değişkenler birbirini pozitif etkilemektedir.

Bakırtaş (2003)	Türkiye (1983-2000)	Nedensellik analizi	Kamu harcamaları, ekonomik büyüme ve istihdam	Kamu harcamaları ile büyüme arasında çift taraflı; kamu harcamalarından istihdama ise tek taraflı nedensellik mevcuttur.
Bağdiden ve Çetintaş (2003)	Türkiye (1965-2000)	Eşbütünleşme ve nedensellik testi	Büyüme ve kamu harcaması	Değişkenler birbirinin nedeni değildir.
Iyare ve Lorde (2004)	9 Karayip ülkesi (ülkeler arasında farklı dönemler)	Panel eşbütünleşme ve nedensellik testi	Büyüme ve kamu harcaması	Büyümeden kamu harcamalarına doğru tek taraflı nedensellik tespit edilmiştir.
Işık ve Alagöz (2005)	Türkiye (1985-2003)	Eşbütünleşme ve nedensellik testi	Büyüme ve kamu harcaması	Büyümeden kamu harcamalarına doğru tek taraflı nedensellik tespit edilmiştir. Büyüme arttıkça harcamalar da artmaktadır.
Angelopoulos vd. (2007)	23 OECD ülkesi (1970-2000)	Regresyon analizi	Büyüme oranı, vergilerin GSYİH içindeki payı ve kamu harcamalarının GSYİH içindeki payı	Verimli kamu harcamaları daha yüksek büyüme oranını sağlar. Farklı vergi oranları farklı büyüme oranlarına eşdeğerdir.
Şahin ve Özenç (2007)	Türkiye (1988-2006)	Nedensellik testi	Kamu harcamaları, GSMH ve işsizlik	Kamu harcamaları ile GSMH arasında çift taraflı bir ilişki varken, kamu harcamaları ile işsizlik arasında bir ilişki tespit edilememiştir.
Alexiou (2009)	7 Güneydoğu Avrupa ülkesi (1995-2005)	Panel veri analizi	Kamu harcamaları, sermaye oluşumu, kalkınma yardımı, ticari açıklık ve ekonomik büyüme	Değişkenlerin ekonomik büyümeye olumlu katkısı vardır.

Gül ve Yavuz (2011)	Türkiye (1963-2008)	Nedensellik analizi	Kamu harcamaları ve büyüme	Harcamalardan büyümeye doğru tek taraflı nedensellik vardır.
Holden ve Sparrman (2011)	20 OECD ülkesi (1960-2007)	Panel veri-Sabit etkiler	Kamu harcamaları ve işsizlik oranı	Kamu harcamalarındaki 1 birimlik artış işsizliği 0,2 birim düşürmektedir.
Brückner ve Pappa (2012)	10 OECD ülkesi (1964-2004)	Yapısal VAR analizi	Kamu harcamaları ve işsizlik oranı	Yüksek düzeyli kamu harcamaları reel ücreti arttırarak işsizlik oranını arttırdığı tespit edilmiştir.
Egbetunde ve Fasanya (2013)	Nijerya (1970-2010)	ARDL modeli	Kamu harcamaları ve GSYİH	Kamu harcamaları büyümeyi azaltmaktadır.
Ulucak ve Ulucak (2014)	Türkiye (1950-2011)	Nedensellik testi	Büyüme ve kamu harcaması	Değişkenler birbirinin nedeni değildir.
Hasnul (2015)	Malezya (1970-2014)	EKK	Kamu harcamaları ve reel GSYİH	İki değişken arasında negatif bir ilişki vardır.
Kaya vd. (2015)	Türkiye (1990-2013)	Nedensellik testi	Kamu harcamaları ve istihdam	İstihdamdan cari harcamalara doğru tek taraflı nedensellik vardır.
Diler (2016)	Türkiye (1998-2010)	Nedensellik analizi	Büyüme ve kamu harcaması	Değişkenler birbirinin nedeni değildir.

Tablo 1’deki 21 farklı çalışmanın 9’u Türkiye ekonomisi, diğer 12’si ise farklı ülke grupları için yapılan çalışmalardır. Bu çalışmaların birçoğu sadece 2 değişkeni ele almıştır. Bağdiden ve Çetintaş (2003), Ulucak ve Ulucak (2014) ve Diler (2016) kamu harcamaları ile büyüme arasında; Şahin ve Özenç (2007) ise istihdam ile kamu harcamaları arasında herhangi bir nedensellik tespit etmemişlerdir. Bakırtaş (2003) ise kamu harcamalarıyla büyüme arasında çift taraflı; kamu harcamalarından istihdama ise tek taraflı bir nedensellik bulmuşlardır.

Farklı ülke grupları için yapılan çalışmalarda da, özellikle gelişmiş ülkelerde kamu harcamalarının ekonomik büyümeyi arttırdığı, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülke grupları için ise kamu harcamalarının büyümeyi azalttığı tespit edilmiştir. İşsizlik açısından baktığımızda

ise, kamu harcamalarının işsizliği azalttığı ama yüksek düzeyli kamu harcamalarının işsizliği arttırdığı görülmektedir.

3.OECD Ülkeleri ve Türkiye’de Kamu Harcamalarının Genel Görünümü

Kamu harcamalarının birçok sınıflandırması yapılmaktadır. En çok kabul gören sınıflandırma ise ekonomik sınıflandırmadır. Ekonomik sınıflandırma reel ve transfer harcamaları olarak ikiye ayrılmaktadır. Reel harcamalar yatırım harcamaları ve cari harcamalardan (personel harcamaları ve diğer cari harcamalar); transfer harcamaları ise sosyal, ekonomik ve mali transferlerden oluşmaktadır (Tuncer ve Yüksel, 2011:220). Ekonomik büyüme belirlenirken ele alınan kamu harcamaları, bu sınıflandırmaya tabi olan reel harcamalar ve transfer harcamalarından oluşmaktadır. Tablo 2’de ekonomik sınıflandırmaya göre OECD ülkelerindeki kamu harcamalarının GSYİH’ya oranı verilmiştir.

Tablo 2: Seçilmiş OECD Ülkelerinde Kamu Harcamalarının GSYİH’ya Oranı

ÜLKELER	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Avustralya	35,012	35,45	34,52	35,05	34,4	35,46	36,03	35,77
Avusturya	50,18	54,49	53,06	51,13	51,4	51,23	52,75	51,60
Belçika	50,27	54,14	53,28	54,41	55,82	55,72	55,10	53,87
Çek Cum.	40,15	43,61	42,96	43,03	44,98	42,60	42,23	41,97
Danimarka	50,41	56,53	56,67	56,42	57,95	55,82	55,32	54,82
Finlandiya	48,25	54,75	54,75	54,38	56,20	57,50	58,05	56,97
Almanya	43,57	47,57	47,25	44,71	44,29	44,71	44,39	43,98
Yunanistan	50,84	54,07	52,47	54,28	55,41	62,29	50,58	55,40
Macaristan	48,72	50,60	49,49	49,69	48,55	49,33	49,01	50,03
İrlanda	41,82	47,11	65,27	45,96	41,82	39,79	37,79	29,44
İtalya	47,83	51,15	49,89	49,37	50,75	50,83	50,87	50,40
Gün. Kore	32,00	34,88	31,00	32,34	32,72	31,76	31,98	32,02
Portekiz	45,33	50,22	51,81	50,01	48,52	49,94	51,76	48,36
Slovakya	36,93	44,08	42,14	40,81	40,63	41,44	42,01	45,56
Türkiye	36,33	43,11	40,24	37,37	39,38	38,33	37,25	38,66
ABD	39,46	42,97	42,93	41,83	40,02	38,73	38,06	37,73
İsrail	42,21	42,21	41,14	40,45	41,42	40,97	40,67	39,65

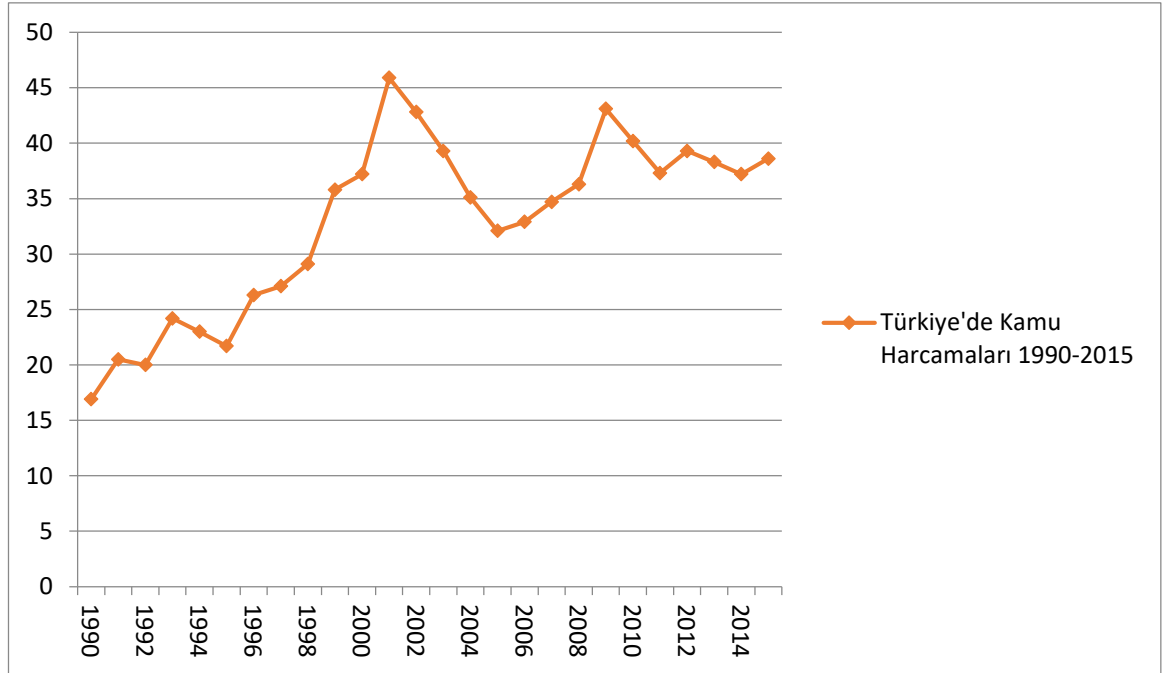
Kaynak: data.oecd.org

Tablo 2’de görüldüğü gibi seçilmiş OECD ülkelerinin genelinde kamu harcamaları ve bunların GSYİH’ya oranları yıllara göre artış göstermektedir. ABD, İrlanda ve İsrail’de kamu harcamalarının GSYİH’ya oranı giderek düşmekte, Slovakya ve Finlandiya’da ise artmaktadır. 2015 itibariyle kamu harcamalarının GSYİH’ya oranının en yüksek olduğu ülke %56,97 ile Finlandiya; en düşük olduğu ülke ise %29,44 ile İrlanda’dır. Türkiye’de ise bu oran %38,66’dır

ve çalışmaya dâhil olan ülkelerden İrlanda, Güney Kore, Avustralya ve ABD’nin ardından 5. sıradadır.

1980’lerden itibaren serbest piyasa ekonomisine geçiş yapan Türkiye, kamunun ekonomi içindeki payını azaltma sürecine girmiş ve 1990’lı yılların sonuyla beraber özelleştirme politikalarını hızlandırmıştır (Sarı, 2003:29). Bu dönemde, kısa vadeli sermaye akımları sonucunda reel faizler yükselmiş ve bu durum TL’nin değerlenmesini sağlayarak kamu açıklarının artmasına neden olmuştur (Boratav, 2003:188). Ancak 1990’lardan sonra bazı dönemlerde azalma olsa da kamu harcamalarında artışlar yaşanmıştır. Şekil 1’de Türkiye’de kamu harcamalarının genel seyri gösterilmiştir.

Şekil 1: Türkiye’de Kamu Harcamaları 1990-2015

Kaynak: data.worldbank.org

Şekil 1’e göre, Türkiye’de kamu harcamalarının 1990-2015 yılları arasındaki seyrine bakıldığında zaman, 2000’lere kadar genel bir artış eğiliminde olduğunu görmekteyiz. 2001 krizinin etkisiyle beraber ülkemizde kamu harcamalarının en üst düzeye ulaştığına şahit olmaktadır. Harcamalar 2001-2006 yılları arası bir düşüş eğilimine girmiştir. 2008 krizinden 2011’e kadar ise, bir önceki krizdeki kadar olmasa da kamu harcamalarında artış yaşanmıştır. Tabloya baktığımız

zaman artış ve azalışlar görülmekle birlikte ekonomide kamu harcamaları artışları genel olarak bir artış eğilimindedir.

Türkiye’de kamu harcamaları 2008 yılına göre artmış olsa da genel anlamıyla kamu harcamalarında bir azalma söz konusudur. Küreselleşme süreciyle beraber ülkelerdeki kamu kesiminin zayıflaması Türkiye için de geçerlidir. Esasen Türkiye’deki kamu harcamaları çok azalmasa da kamu harcamalarının GSYH’den aldığı pay da ciddi bir azalma söz konusudur. Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de ekonomik büyümedeki artış kamu harcamalarının artmasını sağlarken, kriz dönemlerinde (örneğin 2008) bu oranının azaldığı görülmektedir.

4. Veri, Model, Yöntem ve Bulgular

4.1. Veri ve Model

17 OECD ülkesinde³ 1996-2015 dönemine ait veriler panel veri analizi ile test edilmiştir. Çalışmada kamu harcamaları, analizde “GOEX”, işsizlik “UNEM”, büyüme göstergesi ise “GRW” olarak yer almaktadır. OECD ülkelerine ait veriler “data.oecd.org” adresinden elde edilmiştir.

Çalışmada 2 farklı model tahmin edilecektir. Bunlar;

$$GRW_{it} = \alpha + \beta_1 GOEX_{it} + \epsilon_{it} \quad (1)$$

$$UNEM_{it} = \alpha + \beta_1 GOEX_{it} + \epsilon_{it} \quad (2)$$

Model (1) de bağımlı değişken büyüme, bağımsız değişken ise kamu harcamalarının GSYİH içindeki payıdır. Model (2) de ise, bağımlı değişken işsizlik, bağımsız değişken ise kamu harcamalarının GSYİH içindeki payıdır.

4.2. Yöntem ve Bulgular

Panel veri analizi, ülkeler, firmalar, hane halkları vb. kesit gözlemlerinin belirli bir zaman boyutunu için yatay kesitlerin kullanılmasıyla iktisadi ilişkilerin tahminine imkân veren bir analizdir (Green, 2003: 283). Panel verilerde gözlem sayısının fazla olması, dar zaman aralığı

---

³ ABD, Almanya, Avustralya, Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, Güney Kore, İrlanda, İsrail, İtalya, Macaristan, Portekiz, Slovakya, Türkiye, Yunanistan.

veya yetersiz gözlem durumunda bile ekonometrik analize imkân vermesi, birimlere ilişkin davranışların tahminine olanak tanınması, ayrıca fazla sayıda birim ve gözlem aralığını aynı anda gösterebilme gibi avantajları vardır.

Ekonometrik analizlerde diğer bir önemli nokta serilerin durağan olması gerekmektedir. Bu durum yapılan durağanlık testleri ile tespit edilmektedir. Zaman serilerinde kullanılan seriler durağan olmalıdır. Durağan olmayan serilerde sahte regresyon sorunu oluşmakta ve tutarsız ve sahte sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Granger ve Newbold, 1974:111). Panel birim kök testleri ise, zaman serisi için kullanılan birim kök testlerinin daha güçlü olması için geliştirilmiştir (Maddala ve Wu, 1999:631). Bu çalışmada da serilerin durağanlığını tespit etmek için birinci nesil birim kök testleri (LLC, IPS, ADF, PP) kullanılmıştır⁴.

Tablo 3: Panel Birim Kök Testi Sonuçları

	LLC		IPS		ADF		PP	
	t-ist.	Olas. değ.	t-ist.	Olas. değ.	t-ist.	Olas. değ.	t-ist.	Olas. değ.
GRW	-5.90279	0.0000	-5.06471	0.0000	86.2166	0.0000	121.982	0.0000
GOEX	-2.40106	0.0082	-2.00047	0.0227	49.6539	0.0405	63.2058	0.0017
UNEM	-2.76329	0.0029	-2.68335	0.0036	59.0378	0.0049	45.5767	0.0886

Tablo 3’te değişkenlerin olasılık değerleri %5 anlamlılık düzeyinde 0.05’ten küçük olduğu için değişkenler seviyelerinde durağandır. Bütün seriler seviyelerinde durağan çıktığı için koentegre ilişkiye gidilmemiştir. Seviyesinde durağan olan serilerde uzun dönemli ilişkiye bakılmamaktadır. Bu yüzden seriler arasındaki ilişkinin tespiti için panel nedensellik analizi yapılmıştır. Tablo 4’de Panel Granger Nedensellik test sonuçları verilmiştir.

Tablo 6: Panel Granger Nedensellik Test Sonuçları

	Gecikme	Gözlem Sayısı	f-istatistiği	Olasılık
GOEX→GRW	2	306	3.20097	0.0421
GRW→GOEX	2	306	10.0456	6.E-05
GOEX→UNEM	2	306	2.32405	0.0996
UNEM→GOEX	2	306	5.78238	0.0034

⁴ Çalışmada yatay kesit bağımlılığı göz ardı edilmiştir ve bu yüzden birincil nesil panel birim kök testleri kullanılmıştır.

Tablo 6’da görüldüğü gibi kamu harcamalarından büyüme doğru ve büyümeden kamu harcamalarına doğru çift yönlü bir nedensellik vardır. Kamu harcamaları ekonomik büyümeyi etkilerken, büyüme de kamu harcamalarını etkilemektedir. Yine aynı tabloda görüldüğü gibi işsizlikten kamu harcamalarına doğru %1 ve %5 anlamlılık düzeyinde, işsizlikten kamu harcamalarına doğru tek taraflı bir nedensellik bulunmaktadır. Ancak %10 anlamlılık düzeyinde bakılınca çift taraflı nedensellik olduğu görülmektedir.

Analiz sonuçları değerlendirildiğinde, ekonomik büyüme, kamu harcamaları ve işsizlik değişkenleri seviyesinde durağan oldukları için uzun dönemli eşbütünleşik ilişkiye bakılmamıştır. Değişkenlerin yönü Granger nedensellik analizi ile tespit edilmiştir. Buna göre, kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir nedensellik varken; işsizlikten kamu harcamalarına doğru ise tek yönlü bir nedensellik vardır.

5.Sonuç

Liberalleşen dünyada kamunun ekonomideki ağırlığı en çok tartışılan konulardan biridir. Gelişmiş ülkelerde kamu harcamalarının GSYİH içindeki payı son yıllarda azalsa da, gelişmekte olan ülkelerde bu oran halen yadsınamayacak düzeydedir. Ülkeler ne kadar liberalleşse de kamu sektörünün ağırlığı ekonomide ne kadar düşse de kamu harcamaları birçok ülkede artmaya devam etmektedir. Devletlerin yapmış oldukları savunma harcamaları, ekonomik büyümeyi arttırmak için yaptığı maliye politikası kapsamındaki yatırım harcamaları ve tüketim harcamaları kamu harcamalarının artmasına neden olmaktadır.

Çalışmanın değişkenlerinden kamu harcamaları ile büyüme ilişkisi Wagner ve Keynes çerçevesinde ele alınmıştır. Wagner, nedenselliğin yönünü büyümeden kamu harcamalarına doğru belirlemiş ve ülkeler zenginleştikçe, gelirleri arttıkça ve ekonomik olarak büyüdükçe kamu harcamalarındaki artışın kaçınılmaz olacağını, bu doğrultuda da devletin de kamu harcamalarını arttıracakını savunmuştur. Keynes ise, nedenselliğin yönünü kamu harcamalarından büyüme doğru belirlemiş ve kamu harcamalarındaki artışın çarpan mekanizmasıyla dalgalanmaları düzelterceğini ve büyümeyi arttıracakını savunmuştur.

Çalışmanın diğer değişkenlerinden kamu harcamaları ile işsizlik ilişkisi Klasik ve Keynesyen yaklaşım çerçevesinde 2 boyutta ele alınmaktadır. Klasik yaklaşımda, devletin yaptığı kamu harcamalarının toplumun kaynak dağılımı bozduğu, ekonomik büyümeyi azaltarak işsizliği arttırdığı savunulmaktadır. Buna karşın Keynesyen yaklaşımda ise kamu harcamalarının toplam talebi arttırmak için önemli bir araç olduğu ve bu doğrultuda maliye politikalarıyla istihdam artışı sağlanarak işsizliğin azalacağı savunulmaktadır.

Bu çalışmada kamu harcamalarının, ekonomik büyüme ve işsizlik üzerindeki etkisi 17 OECD ülkesi için 1996-2015 dönemine ait verilerle panel veri analiziyle test edilmiştir. Durağanlığın tespiti için birinci nesil panel birim kök testleri uygulanmış ve seviyesinde durağan olan serilere daha sonra panel nedensellik testleri uygulanmıştır. Çalışmanın sonucuna göre, kamu harcamaları ve büyüme arasında çift taraflı nedensellik bulunurken, işsizlikten kamu harcamalarına doğru %1 ve %5 anlamlılık düzeyinde tek taraflı bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Ancak %10 anlamlılık düzeyinde bakılınca kamu harcamaları ve işsizlik arasında çift yönlü nedensellik olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

Alexiou, C. (2009). Government Spending and Economic Growth: Econometric Evidence from the South Eastern Europe (SEE). *Journal of Economic and Social Research* 11(1) 2009, 1-16.

Angelopoulos, K., Economides, G. ve Kammas, P. (2007). Tax-spending Policies and Economic Growth: Theoretical Predictions and Evidence From the OECD. *European Journal of Political Economy* 23 (2007) 885–902.

Bağdiden, M. ve Çetintaş, H. (2003). Causality Between Public Expenditure and Economic Growth: The Turkish Case. *Journal of Economic and Social Research* 6 (1), 53-72.

Bakırtaş, İ. (2003). Kamu Harcamalarının Temel Makroekonomik Göstergelerle İlişkisi ve Nedenselliği (1983-2000 Türkiye Örneği). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:9, 41-66.

Barro, R. J. (1990). Government Spending in a Simple Model of Endogeneous Growth. *Journal of Political Economy* 98(5): 103-125.

Barro, R. J. (1991). Economic Growth in a Cross-Section of Countries. *Quarterly Journal of Economics* 106: 407-43.

Boratav, K. (2003). Türkiye İktisat Tarihi 1908-2002, İmge Kitabevi, 7.Baskı, Ankara.

Brückner, M. ve Pappa, E. (2012). Fiscal Expansions, Unemployment, and Labor Force Participation: Theory and Evidence. *International Economic Review*, 53(4), 1205-1228.

Chang, T. (2002). An Econometric Test of Wagner’s Law for Six Countries Based on Cointegration and Error-Correction Modelling Techniques. *Applied Economics*, 34, 1157-1169.

Diler, H. G. (2016). Kamu Harcamaları – Ekonomik Büyüme: Türkiye Üzerine Bir Uygulama. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 21-36.

Easterly, W. Ve Rebelo, S. (1993). Fiscal Policy and Economic Growth: An Empirical Investigation. *NBER Working Paper Studies*, Working Paper No.4499, October 1993.

Egbetunde, T. ve Fasanya, I. O. (2013). Public Expenditure and Economic Growth in Nigeria: Evidence from Auto-Regressive Distributed Lag Specification. *Zagreb International Review of Economics & Business*, 16(1), 79-92.

Granger, C. W. J. ve Newbold, P. (1974). Spurious Regressions in Econometrics. *Journal of Econometrics* 2 (1974),111-120, North-Holland Publishing Company.

Green, W. H. (2003). *Econometric Analysis*. Fifth Edition, Prentice Hall, New Jersey.

Gül, E. ve Yavuz, H. (2011). Türkiye’de Kamu Harcamaları ile Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkisi:1963-2008 Dönemi. *Maliye Dergisi*, 160, 72-85.

Günalp, B. ve Gür, T. H. (2002). Government Expenditures and Economic Growth in Developing Countries: Evidence from a Panel Data Analysis. *METU Studies in Development*, 29 (3-4), 311-332.

Hasnul, Al G. (2015). The Effects Of Government Expenditure On Economic Growth: The Case Of Malaysia. *MPRA Paper No. 71254*, 22 May 2016.

Holden, S. ve Sparrman, V. (2011) Do Government Purchases Affect Unemployment. *CESifo Working Paper Series*, 3482, 1-41.

Işık, N. ve Alagöz, M. (2005). Kamu Harcamaları ve Büyüme Arasındaki İlişki” *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24, 63-75.

Iyare, S. O. ve Lorde, T. (2004). Co-integration, Causality and Wagner’s Law: Tests for Selected Caribbean Countries. *Applied Economics Letters*, 11, 815-825.

Kaya, D. G.; Kaygısız, A. D. ve Altuntepe, N. (2015). Türkiye’de Kamu Harcamalarının Toplam İstihdama Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme” *AKÜ İİBF Dergisi*, 17(1), 83-96.

Kolluri, B.; Panik, M. ve Wahab, M. (2000). Government Expenditure and Economic Growth: Evidence from G7 Countries. *Applied Economics*, 32,1059-1068.

Kök, R.; İspir, S. ve Arı, A. (2010). Zengin Ülkelerden Azgelişmiş Ülkelere Kaynak Aktarma Mekanizmasının Gerekliliği ve Evrensel Bölüşüm Parametresi Üzerine Bir Deneme. http://kisi.deu.edu.tr/recep.kok/Zengin_ispir.pdf 12.07.2018.

Maddala, G. S. ve Wu, S. (1999). A Comparative Study of Unit Root Tests With Panel Data And A New Simple Test. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 0305-9049.

Oktayer, A. (2011). Türkiye’de Ekonomik Büyüme ve Kamu Harcamaları Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi: 1950-2009. *İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi Mecmuası*, 61(1), 261-282.

Oktayer, N. ve Susam, N. (2008). Kamu Harcamaları-Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1970-2005 Yılları Türkiye Örneği. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22(1), 145-164.

Özügurlu, Y. (2005). Kamu Harcamalarının Bölüşüm İlişkileri Üzerine Etkisi: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 16 (55), 69-88.

Ram, R. (1986). Government Size and Economic Growth: A New Framework and Some Evidence from Cross-Section and Time-Series Data. *The American Economic Review*, 76(1), 191-203.

Sarı, R. (2003). Kamu Harcamalarının Dünyada ve Türkiye’deki Gelişimi ve Türkiye’de Ulusal Gelir İle İlişkisi” *İktisat İşletme ve Finans*, (18), 25-38.

Şahin, M. ve Özenç, Ç. (2007). Kamu Harcamaları İle Makro Ekonomik Değişkenler Arasındaki Nedensellik İlişkileri. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, (5:2), 200-225.

Tuncer, İ. ve Yüksel, C. (2011). Kamu Harcamalarının Ekonomik Analizi. iç. A. Kökocak (Ed.), *Kamu Ekonomisi*, Bursa: Ekin Yayınevi, s. 213-275.

Ulucak, R. ve Ulucak, Z. (2014). Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik: Türkiye Örneği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 10(23), 81-97.

Yamak, N. ve Küçükkale, Y. (1997). Türkiye’de Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *İktisat, İşletme ve Finans* 12(131), 5-14.